

5 เอกสารคำแนะนำ /2567

เกษตรรู้สู้ภัยพิบัติ

การดูแลสวนไม้ผล ในช่วงฤดูแล้ง และการฟื้นฟูสวนไม้ผล หลังประสบภัยแล้ง

กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1

เอกสารคำแนะนำ 5/2567

การดูแลสวนไม้ผลในช่วงฤดูแล้ง และการฟื้นฟูสวนไม้ผลหลังประสบภัยแล้ง

จัดทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ : พ.ศ. 2567

5 เอกสารคำแนะนำ /2567

เกษตรรู้สู้ภัยพิบัติ

การดูแลสวนไม้ผล ในช่วงฤดูแล้ง และการฟื้นฟูสวนไม้ผล หลังประสบภัยแล้ง

กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

ภัยแล้ง เป็นภัยที่สร้างความเสียหายและส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเกษตรกรไทย แม้จะมีการคาดการณ์ล่วงหน้าและมีการเตือนให้เกษตรกรเตรียมพร้อมรับมือ แต่ภัยแล้งปีนี้รุนแรงเกินกว่าที่คาดการณ์ไว้ แหล่งน้ำที่เตรียมไว้ไม่เพียงพอ ประกอบกับสภาพอากาศที่ร้อนจัด ส่งผลให้ผลไม้หลายชนิดแสดงอาการขาดน้ำอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลให้ผลผลิตเสียหาย เกษตรกรสูญเสียรายได้

กรมส่งเสริมการเกษตร เล็งเห็นความสำคัญและความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง จึงจัดทำเอกสารคำแนะนำ เรื่อง ***"การดูแลสวนไม้ผลในช่วงฤดูแล้งและการฟื้นฟูสวนไม้ผลหลังประสบภัยแล้ง"*** ขึ้น เพื่อแนะนำแนวทางการแก้ไขปัญหาภัยแล้งแก่เกษตรกร รวมถึงวิธีการป้องกัน เตรียมพร้อมรับมือและการฟื้นฟูสวนไม้ผลหลังประสบกับภัยแล้ง

กรมส่งเสริมการเกษตร
พฤษภาคม 2567

สารบัญ

	ภัยแล้ง	1
1	คำแนะนำกรณีผลผลิตเสียหายจากการเผชิญเหตุปัญหาภัยแล้งและความร้อน	3
2	การฟื้นฟูสวนไม้ผลหลังประสบภัยแล้งหรือถูกไฟไหม้	11
	เอกสารอ้างอิง	15

ภัยแล้ง เป็นภัยที่สร้างความเสียหายและส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ต่อเกษตรกรหลายประการ โดยผลกระทบที่เกษตรกรชาวสวนไม้ผลได้รับ มีดังนี้

1. ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม

การเกิดภัยแล้งอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้แหล่งน้ำตามธรรมชาติตื้นเขิน ระดับน้ำใต้ดินเปลี่ยนแปลง พื้นที่ที่เคยอุดมสมบูรณ์เกิดความแห้งแล้ง เกิดการกัดเซาะของหน้าดิน และการทิ้งร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์ของที่ดิน

2. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

ทำให้ผลผลิตด้านการเกษตรไปจนถึงการต่อยอดสู่ระดับอุตสาหกรรมลดลง รายได้เกษตรกรลดลง รวมทั้งกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ เช่น ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพต่ำ ทำให้ราคาผลผลิตลดลง เกิดความยากจน และเกิดการสูญเสียจากการทิ้งร้างที่ดิน

3. ผลกระทบทางด้านสังคม

เกิดการละทิ้งถิ่นฐานเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่ เกิดผลกระทบในด้านสุขภาพอนามัย การจัดการคุณภาพชีวิตลดลง และเกิดความขัดแย้งในการใช้น้ำ

โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อเข้าสู่ฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตไม้ผล ที่เริ่มต้นในภาคตะวันออกด้วยผลไม้เศรษฐกิจหลักที่สร้างรายได้ให้เกษตรกรอย่างทุเรียนและมังคุด แต่ปัญหาใหญ่ที่สร้างความเสียหายอย่างหนักคือ***ภัยแล้ง*** ทั้งที่มีการคาดการณ์ตั้งแต่ปลายฤดูกาลที่ผ่านมา ว่าจะส่งผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และมีการเตือนให้เกษตรกรเตรียมตัวรับมือมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมความพร้อมแหล่งน้ำภายในสวน การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ระบบน้ำให้ใช้น้ำน้อยแต่ยังคงประสิทธิภาพการผลิต การตัดแต่งกิ่งเพื่อลดการคายน้ำ การคลุมโคนต้นด้วยอินทรียวัตถุที่หาได้ เช่น ฟางข้าว เศษใบไม้ใบหญ้า ต้นกล้วย เพื่อลดการระเหยน้ำจากหน้าดิน แต่ด้วยบางปีมีระยะเวลาแล้งที่ยาวนานต่อเนื่อง ทำให้แหล่งน้ำที่เตรียมไว้ไม่เพียงพอ ประกอบกับสภาพอากาศที่ร้อนจัด ที่พบว่าแม้ในบางพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำบริบูรณ์ ไม้ผลบางชนิด เช่น ทุเรียน มีการทิ้งใบ แสดงอาการขาดน้ำอย่างเห็นได้ชัด ก้นผลแตกก่อนการเก็บเกี่ยว เกษตรกรสูญเสียรายได้ เนื่องจากอุณหภูมิที่สูงมากในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ

ทุเรียนผลแตก

ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ กรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้รวบรวมแนวทางการแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรได้เลือกใช้ตามความเหมาะสม รวมถึงเมื่อภาวะภัยแล้งผ่านพ้น หรือทุเลาเบาบางลง เกษตรกรจำเป็นต้องกลับมาฟื้นฟูบูรณะสวนให้กลับคืนมาใกล้เคียงสภาพปกติมากที่สุด เพื่อเตรียมการผลิตในฤดูกาลถัดไป

1 คำแนะนำกรณีผลผลิตเสียหายจากการเผชิญเหตุปัญหาภัยแล้งและความร้อน

เทคนิคการคลุมดินร่วมกับการใช้ระบบน้ำ

การคลุมดิน (mulching) เป็นหนึ่งในเทคนิคที่ช่วยเก็บน้ำไว้ในดิน ลดการสูญเสียน้ำจากการระเหยจากผิวหน้าดิน ซึ่งสามารถใช้วัสดุต่าง ๆ ดังนี้

1. **วัสดุอินทรีย์** น้ำสามารถซึมผ่านลงดินได้ สามารถช่วยลดการคายระเหยน้ำไปได้ในตัว แต่มีข้อจำกัดคือเนื่องด้วยเป็นวัสดุอินทรีย์ จึงมีการย่อยสลาย จึงจำเป็นต้องมีการใส่เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ

- **วัสดุอินทรีย์จากแปลง** เช่น กิ่งไม้ เศษใบไม้ เป็นต้น
- **วัสดุเหลือทิ้งการเกษตรอื่น** เช่น ฟางข้าว แกลบ เศษไม้สับ มูลสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น

การคลุมดินด้วยเศษใบไม้ กิ่งไม้

2. **วัสดุอินทรีย์** เช่น แผ่นฟิล์มพลาสติก (plastic film) ชนิดต่าง ๆ แต่การคลุมดินด้วยด้วยแผ่นพลาสติกจำเป็นต้องพิจารณาถึงความสามารถในการซึมผ่านได้ของน้ำว่าน้ำยังสามารถซึมผ่านได้อยู่หรือไม่

การคลุมดินด้วยแผ่นฟิล์มพลาสติก

- **กรณีที่น้ำไม่สามารถซึมผ่านลงดินได้** ควรพิจารณาการใช้น้ำแบบระบบน้ำหยดใต้ผิวดิน (subsurface dipping irrigation) เพื่อให้น้ำผ่านทางใต้ผิวดินเป็นช่องทางหลัก อนึ่ง ควรมีการคำนวณความต้องการใช้น้ำของพืชให้เหมาะสมกับความต้องการของพืช
- **กรณีที่น้ำสามารถซึมผ่านลงดินได้** ควรเลือกใช้แผ่นพสาสติกปูพื้นที่ทำจากวัสดุพอลิเอทิลีนความหนาแน่นสูง (high density polyethylene, HDPE) ที่ยังสามารถให้น้ำซึมผ่านได้อยู่เพื่อยังคงทำให้น้ำผ่านทางผิวดินผ่านระบบน้ำหยดผิวดิน (surface dipping irrigation) อนึ่งการเลือกวัสดุคลุมดินนั้น ควรเลือกที่เป็นแบบ HDPE ซึ่งพลาสติกมีความหนาแน่นสูง และมีสารเพื่อป้องกันรังสียูวีเพื่อเพิ่มความทนทานให้กับวัสดุคลุมดิน นอกจากนี้ ยังสามารถใช้ระบบมินิสปริงเกลอร์ (mini sprinkler) เพื่อให้น้ำทางผิวดินได้

นอกจากนี้ อาจพิจารณาเลือกใช้โพลิเมอร์อุ้มน้ำเพื่อการเกษตร ใส่ในดินตามแนวราก เพื่อดูดซับน้ำและปล่อยน้ำกลับไปที่ระบบรากพืช เพื่อพยุงให้ต้นไม้ผลรอดผ่านหน้าแล้งไปได้

ปลิดดอกและผลออกบางส่วนหรือทั้งหมดเพื่อลดภาระต้น

ปกติแล้วไม้ผลจะออกดอกจำนวนมาก แต่มีเพียงไม่กี่เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่สามารถพัฒนาไปเป็นผลที่ตรงตามความต้องการของตลาดได้ ในระหว่างการเจริญและพัฒนาอาจมีการตัดแต่งทั้งดอกและผลหลายครั้งเพื่อคัดเลือกไว้เฉพาะผลที่สวยงามและอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมบนกิ่งไว้เท่านั้น ซึ่งการตัดแต่งดอกและผลมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปลูกทุเรียน

การแต่งดอก ควรเริ่มทำในระยะกระดุม-มะเขือพวง เนื่องจากระยะนี้ดอกมีความแข็งแรงและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงต้องการน้ำและอาหารจำนวนมาก การแต่งดอกออกบางส่วน ลดภาระของต้นทุเรียนในการหาน้ำและอาหารมาเลี้ยงดูดอก

ดอกทุเรียนระยะมะเขือพวง

1. **กิ่งหลัก** เหลือไว้เฉพาะช่อดอกส่วนกลางกิ่งถึงโคนกิ่ง
2. **กิ่งรอง** (กิ่งที่แตกออกมากจากกิ่งหลัก) เหลือไว้เพียงแค่ส่วนโคนของกิ่ง
3. **ช่อดอกที่เหลือไว้**

- ควรอยู่ในตำแหน่งใต้ท้องกิ่ง หากเจริญมาจากด้านข้างหรือด้านบนของกิ่งควรแต่งออก
- ควรแต่งให้เหลือช่อดอกละไม่เกิน 30 ดอก ซึ่งหากรวมจำนวนดอกที่ตัดแต่งออกทั้งหมดแล้ว อาจมีจำนวนมากกว่าดอกส่วนที่เหลืออยู่บนต้น

การตัดแต่งผล ควรตัดแต่งผลเมื่อเริ่มเข้าสู่ระยะที่ผลอ่อนมีการเจริญอย่างรวดเร็ว ซึ่งหากตัดแต่งผลช้ากว่านี้ กรณีมีน้ำและอาหารไม่เพียงพอ อาจมีผลต่อการพัฒนาของผลอ่อนได้ โดยควรเริ่มตัดแต่งเมื่อ

ผลอ่อนทุเรียน

- ผลอายุประมาณ 25 วันหลังดอกบาน
- ผลมีขนาดเท่าไข่นกกระทาจนถึงผลอ่อน อายุประมาณ 35 - 40 วันหลังดอกบาน
- ผลขนาดเท่าไข่ไก่และไข่ห่าน
- ควรเหลือผลผลิตไว้เพียงบางส่วน เช่น 40 - 60 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเทียบกับภาวะปกติ (ทั้งนี้ขึ้นกับความรุนแรงของความร้อนและความแห้งแล้งของพื้นที่แต่ละแห่ง รวมถึงความสมบูรณ์ของต้นในช่วงเวลานั้น หากภัยแล้งรุนแรงมากให้เหลือผลผลิตไว้ส่วนน้อยเพียง 40 เปอร์เซ็นต์แต่หากภัยแล้งรุนแรงไม่มากและต้นยังค่อนข้างสมบูรณ์อาจไว้ผลผลิตได้ 60 – 70 เปอร์เซ็นต์) เพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ต้นมากจนเกินไป เพราะหากผลผลิตที่มีมากเกินกำลังที่ต้นจะหาน้ำและอาหารมาเลี้ยงดูได้ อาจส่งผลให้ต้นทรุดโทรมหรือตายได้ ภายหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตไปแล้ว ในกรณีที่เกิดภาวะแล้งอย่างรุนแรงและขาดแคลนน้ำ การปลิดดอกหรือผลออกทั้งหมดถือเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยรักษาชีวิตของต้นทุเรียนไว้ได้ เนื่องจากความต้องการใช้น้ำและอาหารจะลดลงอย่างมากหลังปลิดดอกและผลออก ทำให้ต้นทุเรียนสามารถทนทานต่อสภาวะแห้งและขาดแคลนน้ำได้ยาวนานกว่าต้นที่มีผลผลิตอยู่บนต้น และเมื่อผ่านพ้นสภาวะวิกฤติไปแล้วต้นทุเรียนก็สามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วและสามารถกลับมาให้ผลผลิตได้ดังเดิมในฤดูกาลผลิตถัดไป ซึ่งไม้ผลอื่น ๆ ก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เช่นกัน

ลดการให้ปุ๋ยหรือสารกระตุ้นการเจริญเติบโตของยอดและใบอ่อน

ปกติแล้วต้นพืชที่กำลังแตกยอดและใบอ่อนจะมีความต้องการใช้น้ำสูงกว่าพืชที่อยู่ในระยะใบแก่ ดังนั้นการกระตุ้นให้ไม้ผลแตกใบอ่อนจึงเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้มีความต้องการใช้น้ำสูงขึ้นด้วย ยกตัวอย่างในทุเรียนในช่วงฤดูแล้ง หากมีการแตกใบอ่อนแต่น้ำที่ให้ไม่เพียงพอจะส่งผลกระทบต่อความแข็งแรงของต้นและระบบรากของต้นทุเรียน บางครั้งอาจรุนแรงถึงตายได้ (ซึ่งต้นทุเรียนที่มีอายุน้อยจะได้รับผลกระทบรุนแรงกว่าต้นทุเรียนที่มีอายุมากกว่า) เนื่องจากในช่วงที่มีการเจริญเติบโตทางยอด ทั้งอาหาร น้ำ และพลังงานต่าง ๆ จะถูกแบ่งไปใช้ในกิจกรรมการเจริญเติบโตของยอดและใบอ่อน ด้วยเหตุนี้ในภาวะแล้งและขาดแคลนน้ำ จึงควรหลีกเลี่ยงการให้ปุ๋ยหรือสารกระตุ้นการแตกยอดของต้นทุเรียน ได้แก่

ใบอ่อนทุเรียน

หลีกเลี่ยงการให้ปุ๋ยไนโตรเจน

- ปุ๋ยที่มีปริมาณของธาตุไนโตรเจนสูง
- สารกระตุ้นการแตกตาหรือเจริญของยอดอ่อน เช่น กรดอะมิโน สาหร่ายทะเลสกัด สารควบคุมการเจริญเติบโตพืช ในกลุ่มจิบเบอเรลลิน ไซโทไคนิน และออกซิน รวมถึงน้ำหมักหรือสารสกัดที่ได้จากส่วนยอดและใบอ่อนของพืช เป็นต้น

การให้สารอาหารเสริม เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์แข็งแรง

ในภาวะที่พืชต้องเผชิญกับความแห้งแล้งเป็นระยะเวลานาน ความสมบูรณ์แข็งแรงของพืชจะค่อย ๆ ลดลง เนื่องจากกระบวนการสังเคราะห์แสงและการสร้างสารชีวโมเลกุลต่าง ๆ เกิดขึ้นได้น้อยและช้ากว่าปกติ แต่ในขณะที่พืชต้องการใช้สารอาหารและพลังงานเพิ่มมากขึ้น เพื่อต่อสู้สภาพอากาศที่ไม่เหมาะสมในช่วงฤดูแล้ง เช่น ขาดน้ำ อุณหภูมิสูง (สูงกว่า 35 องศาเซลเซียส) อุณหภูมิต่ำ (ต่ำกว่า 15 องศาเซลเซียส) ความชื้นสัมพัทธ์ต่ำกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ เป็นต้น จึงควรให้สารอาหารเสริมบางชนิดที่มีน้ำตาลและกรดอะมิโนเป็นองค์ประกอบหลัก เช่น กรดอะมิโน น้ำตาลทางด่วน และน้ำหมักจากพืชผักผลไม้หรือสัตว์ เป็นต้น ซึ่งพืชสามารถนำไปใช้ได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการสังเคราะห์แสง น้ำตาลและกรดอะมิโนคือสารตั้งต้นที่จะนำไปสังเคราะห์เป็นสารสำคัญอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งฮอร์โมน โปรตีน เอ็นไซม์ สารชีวโมเลกุล และสารให้พลังงานต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นส่วนประกอบหลักในโครงสร้างส่วนต่าง ๆ ของพืชทั้งยอด กิ่ง ใบ ดอก ผล เมล็ด และราก

น้ำหมักจากพืชผักผลไม้

- ควรให้เมื่อพืชเริ่มขาดความสมบูรณ์และพร่องไนโตรเจน โดยใบถอดสีหรือใบเริ่มเปลี่ยนจากสีเขียวเข้มเป็นเขียวอ่อนหรือเขียวอมเหลือง
- ไม่ควรให้บ่อยครั้งเกินไป เพราะอาจกระตุ้นให้เกิดการแตกยอดและใบอ่อนได้
- ควรให้เพียง 2 - 3 ครั้ง ห่างกันครั้งละ 7 - 10 วัน
- ควรหยุดให้ทันทีเมื่อต้นทุเรียนมีอาการดีขึ้น และใบกลับมามีสีเขียวปกติ

ใบทุเรียนถอดสีหรือใบสีเขียวอมเหลือง

จัดการวัชพืชตามฤดูกาล

ในฤดูฝนมีน้ำอุดมสมบูรณ์ การมีวัชพืชช่วยลดปัญหาการกัดเซาะหน้าดินและไม่มีปัญหาเรื่องการแย่งน้ำจากต้นทุเรียน แต่วัชพืชอาจเป็นที่อาศัยของโรคและแมลง จึงแนะนำให้

- ตัดวัชพืชประมาณเดือนละ 1 ครั้ง หรือมากกว่า 1 ครั้ง หากวัชพืชเจริญเติบโตเร็วในฤดูแล้ง
- ตัดวัชพืชสูงจากพื้นดินประมาณ 1 นิ้ว ไม่กำจัดออกโดยสิ้นเชิง เพื่อไม่ให้ดินสัมผัสกับแสงแดดโดยตรง และลดพื้นที่ใบในการคายระเหยน้ำ
- เศษต้นและใบวัชพืชหลังถูกตัดจะแห้งและกลายเป็นวัสดุคลุมดิน ช่วยรักษาความชื้น ส่วนรากที่ยังมีชีวิตทำหน้าที่ช่วยยึดเกาะน้ำในดิน ทำให้ระเหยได้ช้าลง

ปรับเวลาการให้น้ำ

ช่วงเวลาการให้น้ำก็นับเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง เนื่องจากความชื้นในอากาศที่ต่ำและสภาพอากาศที่ร้อน การให้น้ำเวลากลางวันจะทำให้น้ำระเหยไปอย่างรวดเร็วและสูญเสียน้ำไปโดยเปล่าประโยชน์ การให้น้ำช่วงเวลาเย็นจะทำให้รากพืชดูดซับธาตุอาหารในดินไปใช้ และได้รับความชื้นนานเพียงพอในช่วงกลางคืน

อย่างไรก็ดี นอกเหนือจากการขาดน้ำที่เป็นปัญหาสำคัญในช่วงหน้าแล้งแล้ว ความร้อนที่พุ่งสูงขึ้นก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้นไม้ผลแสดงอาการขาดน้ำได้ ทั้งที่มีการให้น้ำอย่างต่อเนื่องในปริมาณที่มากกว่าฤดูกาลปกติ การลดอุณหภูมิของต้นไม้ผลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผลผลิตยังสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและลดความสูญเสียของผลผลิตลงได้ ซึ่งอาจใช้ตาข่ายพรางแสงช่วยลดอุณหภูมิที่ต้นไม้ได้รับโดยตรงจากแสงแดด หรือหากยังเป็นต้นไม้ผลขนาดเล็ก อาจเลือกใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ทางมะพร้าว ทางปาล์ม ฯลฯ ในการพรางแสง แต่หากเป็นต้นขนาดใหญ่อาจจำเป็นต้องใช้วิธีการลดอุณหภูมิในทรงพุ่มด้วยน้ำ โดยการต่อท่อติดมินิ-สปริงเกลอร์สูงขึ้นไปในทรงพุ่ม ซึ่งนอกจากลดอุณหภูมิแล้ว ยังช่วยเพิ่มความชื้นในทรงพุ่ม ทำให้ต้นสดชื่นและผลผลิตได้คุณภาพดี

การใช้ตาข่ายพรางแสง

การติดมินิสปริงเกลอร์

2 การฟื้นฟูสวนไม้ผล หลังประสบภัยแล้ง หรือถูกไฟไหม้

กรณีสวนไม้ผลประสบภัยแล้ง

เกษตรกรควรดำเนินการ ดังนี้

1. ตัดแต่งกิ่งหรือยอดไม้ผลที่แห้งตายออกให้หมด เพื่อเร่งให้เกิดการแตกกิ่งใหม่ที่เหมาะสม
2. เมื่อมีฝนตกลงมาแล้ว ให้เกลี่ยหญ้าแห้งหรือเศษใบไม้ที่ใช้คลุมโคนออก เพื่อให้ดินรอบโคนต้นบริเวณทรงพุ่มมีอากาศถ่ายเทสะดวก ดินแห้งและไม่สะสมโรค
3. พรวนดินใส่ปุ๋ยเพื่อให้ต้นไม้ฟื้นตัวเร็วขึ้น และพร้อมที่จะให้ดอกออกผลในฤดูกาลต่อไป

กรณีสวนไม้ผลถูกไฟไหม้ แต่ไม่ถึงตาย

เกษตรกรอาจช่วยฟื้นฟูต้นไม้ผล ได้ดังนี้

- 1. ใช้ปูนขาวผสมน้ำในอัตราส่วน 1:1 ทิ้งไว้ 24 ชั่วโมง แล้วนำไปทารอบโคนต้น สูงจากพื้นดินขึ้นมา 1 เมตร เพื่อป้องกันการคายน้ำ และป้องกันโรคแมลงที่จะเข้าทำลายซ้ำบริเวณโคนต้น
- 2. ตัดแต่งกิ่งที่โดนไฟไหม้ออก พร้อมทารอบแผลที่ตัดด้วยปูนแดงหรือสีน้ำมัน
- 3. ให้น้ำเพื่อเพิ่มความชุ่มชื่นให้แก่ดิน และลดอุณหภูมิให้แก่ต้นพืช
- 4. ค่อยๆ ให้ปุ๋ยทางใบที่ละน้อย เพื่อช่วยให้ไม้ผลได้รับธาตุอาหารโดยตรงและรวดเร็วขึ้น

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกษตรกรมีทางเลือกและลดภาระการทำงานลง สามารถแบ่งการฟื้นฟูบูรณะสวนไม้ผล ได้เป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. ระยะสั้น ให้เกษตรกรดำเนินการในฤดูแล้งหรือช่วงที่เกิดภัยแล้งขึ้นทันที โดยเน้นในเรื่องการเฝ้าระวังและติดตามและเตือนภัยล่วงหน้าบริเวณพื้นที่ที่ประสบภัยแล้ง เพื่อจะได้สามารถบริหารจัดการสวนของตัวเองได้ทันทีเมื่อเกิดภัย หรือต้องเผชิญเหตุ ส่วนในระยะยาวนั้นเป็นการเสนอแนะแนวทางการป้องกันและการจัดการฟื้นฟูในพื้นที่ที่ประสบภัยแล้งและเกิดความเสียหายขึ้นแล้ว เพื่อให้สามารถจัดการสวนให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก

2. ระยะยาว เป็นการป้องกันแก้ไข ไม่ให้เกิดปัญหาและสามารถรับมือกับการเผชิญเหตุภัยแล้งในโอกาสหน้าได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อตัวเกษตรกร จึงจำเป็นต้องทราบและลำดับความสำคัญจากสภาพความเสียหายในสวนตัวเองก่อน เพื่อวางแผนร่วมกันในชุมชน / ตำบล / อำเภอ เพื่อเตรียมการปรับปรุง ฟื้นฟู บูรณะ แบบมีส่วนร่วมกับภาครัฐได้ต่อไป รายละเอียด ดังนี้

- 1) ฟื้นฟูพื้นที่ที่ประสบปัญหาภัยแล้ง โดยการส่งเสริมการอนุรักษ์ดินและน้ำเพิ่มการปกคลุมดินโดยการปลูกพืชคลุมดินหรือพืชปุ๋ยสด และการปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการชะล้างพังทลายของดิน (ร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน)
- 2) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นาโดยเฉพาะในพื้นที่นอกเขตชลประทานเพื่อให้เกษตรกรใช้เก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งและเป็นการช่วยเพิ่มระดับน้ำใต้ดินด้วย (ร่วมกับกรมชลประทาน)
- 3) เพิ่มอินทรีย์วัตถุในดินเพื่อเป็นการเพิ่มช่องว่างในดินทำให้ดินสามารถเก็บกักน้ำไว้ได้ และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยใช้สารเร่ง พ.ด ต่างๆ (ร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน)

- 4) การเตือนภัยล่วงหน้าก่อนที่จะมีการเพาะปลูกพืชเพื่อให้เกษตรกรได้มีการวางแผนให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่ (ร่วมกับกรมอุตุนิยมวิทยา)
- 5) การจัดระบบการปลูกพืชที่เหมาะสม เช่น การปลูกพืชอายุสั้นใช้น้ำน้อย และคัดเลือกพันธุ์พืชที่ทนแล้ง (ร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร)
- 6) การรักษาฟื้นฟูพื้นที่ป่าโดยเฉพาะพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารรวมทั้งการปลูกไม้ยืนต้นเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ (ร่วมกับกรมป่าไม้)

เอกสารอ้างอิง

รัฐพล ฉัตรบรรยงค์. 2567. การดูแลและจัดการต้นทุเรียนเมื่อเผชิญกับภัยแล้ง. หน้า 46 - 49. ใน: เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การจัดการน้ำในสวนทุเรียนสู้ภัยแล้ง. 8 พฤษภาคม 2567 ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์.

วรชาติ วิศวพิพัฒน์. 2567. การคลุมดินเพื่อรับมือการขาดแคลนน้ำในไม้ผล. หน้า 37 - 40. ใน: เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การจัดการน้ำในสวนทุเรียนสู้ภัยแล้ง. 8 พฤษภาคม 2567 ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์.

วสันต์ รื่นรมย์. 2565. เอกสารประกอบการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น สาขาอาชีพทำสวน ระดับประเทศ ปี 2565. สำนักงานเกษตรจังหวัดระยอง, ระยอง.

เอกสารคำแนะนำ 5/2567
การดูแลสวนไม้ผลในช่วงฤดูแล้ง และการฟื้นฟูสวนไม้ผลหลังประสบภัยแล้ง

ที่ปรึกษา

นายพีรพันธ์ คอทอง อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
นายรพีทัศน์ อุ่นจิตตพันธ์ รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
นายครองศักดิ์ สงรักษา รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
นางอมรทิพย์ ภิรมย์บูรณ์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี
คณะกรรมการอำนวยการติดตามและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติด้านพืช

เรียบเรียง

กลุ่มส่งเสริมไม้ผล สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร

บรรณาธิการ

นางสาวพนิดา ธรรมสุรักษ์ ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาสื่อส่งเสริมการเกษตร
นายวรรธนวิทย์ เฉลยผล นักวิชาการเผยแพร่ชำนาญการ
กลุ่มพัฒนาสื่อส่งเสริมการเกษตร
สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมส่งเสริมการเกษตร

ออกแบบ

นางสาวสมิทธินี ขาวศรี นักวิชาการเผยแพร่ปฏิบัติการ
กลุ่มพัฒนาสื่อส่งเสริมการเกษตร
สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมส่งเสริมการเกษตร

คลังความรู้
กรมส่งเสริมการเกษตร

www.doae.go.th/คลังความรู้

